

«Οι Δημοτικές Βιβλιοθήκες ως φορείς πολιτιστικής ανάπτυξης και διάχυσης της γνώσης στις τοπικές κοινωνίες»

Κυριακοπούλου Χριστίνα, Βιβλιοθηκονόμος- Κοινωνιολόγος, Πρόεδρος Διοικητικού Συμβουλίου Ένωσης Ελλήνων Βιβλιοθηκονόμων & Επιστημόνων της Πληροφόρησης, Διευθύντρια Δημοτικής Βιβλιοθήκης Καλλιθέας.

Η εποχή μας χαρακτηρίζεται από θεαματικές εξελίξεις σε όλους τους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας.

Ανάμεσα στις πιο σημαντικές περιλαμβάνονται η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας και του πολιτισμού, η αλματώδη ανάπτυξη των τεχνολογιών της πληροφορικής, της επικοινωνίας, η μετατροπή των μονοπολιτισμικών κοινωνιών σε πολυπολιτισμικές, η αλλαγή της σχέσης του ανθρώπου με τη μηχανή σε συνδυασμό με τις ανακατατάξεις στην αγορά εργασίας.

Οι αλλαγές αυτές που σήμερα είναι, πλέον, εμφανείς διαμορφώνουν μια κοινωνία αλλιώτικη σε σχέση με το παρελθόν που σήμερα είναι γνωστή ως κοινωνία της γνώσης ή κοινωνία των πληροφοριών.

Η κοινωνία της γνώσης προσφέρει σημαντικές καινούριες δυνατότητες έχοντας στο επίκεντρο την κριτική θεώρηση της γνώσης και την μετάβαση από την παθητική στην ενεργητική μάθηση δίνοντας στους πολίτες τα απαραίτητα εφόδια ώστε να αντιμετωπίσουν με επιτυχία τις προκλήσεις της νέας εποχής.

Η μετάβαση προς την κοινωνία της γνώσης στηρίζεται σε αρχές όπως οι ίσες ευκαιρίες για πληροφόρηση, η δημιουργία του κατάλληλου περιβάλλοντος για την ανάπτυξη της καινοτομίας, η διαφύλαξη των ατομικών ελευθεριών και η λειτουργία των δημοκρατικών θεσμών.

Στο νέο περιβάλλον που διαμορφώνεται, οι βιβλιοθήκες, ως προϊόν της διανοητικής πολιτισμικής και υλικής ανάπτυξης της ανθρώπινης κοινωνίας, αποτελούν την παρακαταθήκη για το μέλλον και την εξέλιξη του πολιτισμού καθώς αποτελούν τους φορείς που συγκεντρώνουν, επεξεργάζονται, διατηρούν και εξασφαλίζουν πρόσβαση στη πολιτιστική κληρονομιά.

Η συνολική στρατηγική της Ε.Ε. για την ανάπτυξη στον τομέα του Πολιτισμού επιδιώκει:

- την προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και την ανάπτυξη του σύγχρονου πολιτισμού
- την ισόρροπη περιφερειακή ανάπτυξη, σε ότι αφορά τις συνθήκες προσφοράς, και τη ζήτηση των πολιτιστικών αγαθών και υπηρεσιών.

Στη χώρα μας προέχει:

- η προστασία και η ανάδειξη της Πολιτιστικής μας κληρονομιάς
- η ανάπτυξη του Σύγχρονου Ελληνικού Πολιτισμού
- η ανάπτυξη του τομέα του Πολιτισμού στην Κοινωνία της Πληροφορίας
- η ενίσχυση και εξειδίκευση του Ανθρώπινου Δυναμικού

Η σχέση της τοπικής Αυτοδιοίκησης με τον πολιτισμό αφορά:

- ανάπτυξη και στήριξη των υποδομών πολιτισμού (Βιβλιοθήκες, Μουσεία, πολιτιστικούς θεσμούς κλπ.)
- υποστήριξη της τοπικής πολιτιστικής παραγωγής με κάθε είδους κίνητρα όπως προβολή τοπικού πνευματικού έργου, βραβεία, οικονομική στήριξη και προώθηση έργων πολιτισμού
- διοργάνωση – διαχείριση πολιτιστικών εκδηλώσεων για την εξοικείωση του πολίτη με τον ιστορικό και νεότερο πολιτισμό μας.

Η δημιουργία και η προώθηση καλών πρακτικών, η ανάπτυξη προτύπων για την τεκμηρίωση, ψηφιοποίηση και η διατήρηση του υλικού με σκοπό την αύξηση της πρόσβασης και τη συμμετοχή του κοινού, οι συνεργασίες μουσείων – αρχείων – βιβλιοθηκών, η ευαισθητοποίηση και ενημέρωση του κοινού σε σχέση με τα αρχεία, τα μουσεία και τις βιβλιοθήκες, ο διάλογος ανάμεσα στους επαγγελματίες που εμπλέκονται στη διαδικασία της πληροφόρησης, η μελέτη που αφορά στις ανάγκες του χρήστη, είναι κάποιες από τις στρατηγικές που πρέπει να επιλεγούν για να μπορέσουν τα πολιτιστικά ιδρύματα να ανταποκριθούν στις σύγχρονες ανάγκες. Ανάμεσα στις διάφορες κατηγορίες βιβλιοθηκών ξεχωριστή θέση κατέχουν οι Δημοτικές οι οποίες καλύπτουν την ανάγκη για πληροφόρηση σε τοπικό επίπεδο και

αποτελούν τις πύλες που οδηγούν στη γνώση, στεγάζοντας τις συναντήσεις των μελών της κοινότητας, τις δημιουργικές εκφράσεις των τοπικών κοινωνιών, την ψυχαγωγία μέσα από την ανάληψη πολιτιστικών δραστηριοτήτων και την ελεύθερη πρόσβαση σε υπηρεσίες πληροφόρησης.

Ο ρόλος τους ξεκινά από την τοπική αυτοδιοίκηση με τις επιτελούμενες λειτουργίες τους να πραγματοποιούνται στο φυσικό τους χώρο η εμβέλεια τους, ωστόσο φθάνει όπου και οι δημότες τους, σε όλη τη Γη.

Στην ελληνική πραγματικότητα παρά τα βήματα που έχουν πραγματοποιηθεί τα τελευταία χρόνια, εξακολουθούν να υπάρχουν αδυναμίες και προβλήματα, που λειτουργούν ως τροχοπέδη στην πορεία ανάπτυξης των δημοτικών βιβλιοθηκών.

Κυριότερα από αυτά είναι η έλλειψη καθοδήγησης, κεντρικής υποστήριξης ελλιπής χρηματοδότηση εξοπλισμού και υποδομών διαδικτυακή απουσία και κυρίως η μη συνειδητοποίηση από πολλούς τοπικούς άρχοντες της σημασίας και του καθαριστικού ρόλου που μπορούν να επιτελέσουν ως χώροι συνάντησης και γνώσης για όλους τους πολίτες της περιοχής συνεισφέροντας στην άνοδο της ποιότητας της ζωής της Κοινότητας.

Οι Δημοτικές Βιβλιοθήκες ανταποκρινόμενες στις προκλήσεις της νέας εποχής οφείλουν να προχωρήσουν με στόχο την προσαρμογή τους στις μεταβαλλόμενες ανάγκες του κοινού, με την υιοθέτηση νέων τεχνολογιών και συνεχή διεύρυνση των παρερχομένων υπηρεσιών ώστε να δημιουργήσουν μια κοινή βάση δράσεων που θα τις απεγκλωβίσει από τις παθογένειες του παρελθόντος και θα τις αναδείξει όχι μόνο στις τοπικές αλλά και στο σύνολο της κοινωνίας.

Για να μπορέσουν να πραγματοποιήσουν τους στόχους τους, συμβαδίζοντας με τις εξελίξεις, οφείλουν να επενδύσουν στην αλλαγή της οργανωσιακής τους κουλτούρας, να υιοθετήσουν νέους ρόλους, να ενισχύσουν τις πρακτικές επικοινωνιακής πολιτικής και να διαχειριστούν αποτελεσματικά τη γνώση στην οποία έχουν πρόσβαση ή παράγουν, για να αναπτύξουν υπηρεσίες τέτοιες που θα τους εξασφαλίσουν ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα.

Στο πλαίσιο αυτό οι υπηρεσίες πληροφόρησης που καλείται να επιτελέσει μια Δημοτική Βιβλιοθήκη πρέπει να συμπεριλαμβάνουν τους παρακάτω άξονες:

- πρόσβαση στην ανθρώπινη γνώση σε οποιαδήποτε μορφή

- μάθηση – εκπαίδευση – κατάρτιση
- κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη
- ηλεκτρονική διακυβέρνηση και συμμετοχή του πολίτη στα κοινά
- πολιτισμική ταυτότητα και κοινωνική συνοχή
- συνεργασία με ιδρύματα και άλλους φορείς
- κοινωνική ενσωμάτωση

Οι άξονες αυτοί στοχεύουν στην ουσιαστική ανάδειξη του πολυσήμαντου – πολύπλευρου ρόλου της Δημοτικής βιβλιοθήκης μέσα από το σχεδιασμό προγραμμάτων -δράσεων που θα συνδέουν την εκπαίδευση με την κοινωνική κινητικότητα ως προς το επίπεδο ανάπτυξης και μακροοικονομικών δεικτών όπως της τοπικής απασχόλησης, του τοπικού ακαθάριστου εθνικού προϊόντος κ.ά.

Ιδιαίτερη σημαντική πρέπει να είναι η συμμετοχή της Βιβλιοθήκης σε δράσεις ηλεκτρονικής διακυβέρνησης που θα φέρουν σε επαφή τους πολίτες με τις νέες τεχνολογίες βοηθώντας τους να ξεπεράσουν τα τοπικά σύνορα και κυρίως να τους προετοιμάσουν κατάλληλα ώστε να εξελιχθούν στους ψηφιακούς πολίτες του αύριο.

Η παράλληλη ανάπτυξη πληροφοριακών συστημάτων όπως των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών, των αρχείων, των σχολικών βιβλιοθηκών και η δυνατότητα συμπληρωματικότητας με αυτά μέσα σε ένα συνεργατικό πλαίσιο θα είχε ως αποτέλεσμα να επιτευχθούν ολοκληρωμένες μορφές πληροφόρησης από πολλαπλές πηγές προέλευσης μεγιστοποιώντας τα οφέλη και εξοικονομώντας σημαντικούς οικονομικούς πόρους

Ο ρόλος των δημοτικών βιβλιοθηκών στην προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς μέσα από την ανάπτυξη του σύγχρονου πολιτισμού είναι σημαντικός.

Η διοργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων συνεισφέρουν στην κοινωνική συνοχή, ενώ η υιοθέτηση μιας σύγχρονης τοπικής πολιτιστικής πολιτικής συμβάλλει στην ισχυροποίηση της κοινωνίας των πολιτών.

Μέσω της κοινωνικής ενσωμάτωσης επιδιώκεται η εξάλειψη κάθε είδους διακρίσεων και άρσης του κοινωνικού αποκλεισμού των ειδικά ευαίσθητων και ευπαθών ομάδων που υπάρχουν στις τοπικές κοινωνίες.

Στις σύγχρονες προκλήσεις του νέου κοινωνικού – πολιτισμικού γίνεσθαι με τις ταχύτατες δομικές αλλαγές και εξελίξεις η οικονομία της γνώσης μετασχηματίζει τις απαιτήσεις της αγοράς εργασίας δημιουργώντας νέες όσον αφορά τους πολίτες, οι οποίοι για να ανταπεξέλθουν χρειάζονται περισσότερες δεξιότητες και γνώσεις για να μπορέσουν να ανταποκριθούν αποτελεσματικά στις καινούριες απαιτήσεις.

Οι Δημοτικές βιβλιοθήκες διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στην ανάπτυξη μιας λειτουργικά εγγράμματης κοινωνίας των πληροφοριών με την προώθηση της ανάγνωσης και της εφαρμογής προγραμμάτων δια βίου μάθησης.

Ως φορείς πρόσβασης και υποστήριξης της μάθησης καθώς και διαχειριστές – δημιουργοί περιεχόμενου δια βίου εκπαίδευσης μπορούν να προχωρήσουν στην ανάπτυξη των παρακάτω λειτουργιών δια βίου μάθησης.

Η βιβλιοθήκη ως τοπικό πληροφοριακό κέντρο

Οι ενέργειες που μπορούν να πραγματοποιηθούν περιλαμβάνουν:

- ανάπτυξη, διαχείριση, και χρήση σε συμβατικό/ψηφιακό περιβάλλον πληροφόρησης
- ανάπτυξη, διαχείριση συλλογών τοπικής οικονομικής πληροφορίας σε συνδυασμό με την παροχή εμπορικής βιομηχανικής γεωργικής και οικονομικής πληροφόρησης ως συμβολή στην τοπική ανάπτυξη
- παροχή πληροφόρησης για μελλοντικές σπουδές και τις προοπτικές που εξασφαλίζει η επιλογή του κατάλληλου επαγγέλματος μέσα από την ανάπτυξη και χρήση πληροφοριακών συλλογών εκπαιδευτικού – επαγγελματικού προσανατολισμού

Η βιβλιοθήκη ως εκπαιδευτικό κέντρο

Για να εξελιχθεί η βιβλιοθήκη σε εκπαιδευτικό κέντρο που να εξυπηρετεί τις ανάγκες της κοινότητας αλλά και του ευρύτερου κοινωνικού γίνεσθαι προτείνονται οι εξής ενέργειες:

- ανάπτυξη συλλογής προσανατολισμένη στη δια βίου μάθηση
- παροχή εκπαιδευτικών και επιμορφωτικών προγραμμάτων με αξιοποίηση νέων τεχνολογιών πληροφορικής με ιδιαίτερη έμφαση σε

ειδικές ομάδες πληθυσμού (ΑμεΑ, άτομα τρίτης ηλικίας, μειονεκτούσες ομάδες, οικονομικοί μετανάστες)

- ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού και προγραμμάτων εναλλακτικής εκπαίδευσης. Δημιουργία ανοικτού – προσβάσιμου χώρου φυσικού ή και εικονικού χώρου εκπαιδευτικών και μαθησιακών δραστηριοτήτων για θέματα διαδικτύου πληροφορικής και νέων τεχνολογιών
- υποστήριξη εργασιών πρωτοβάθμιας – δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, συνεργασία με εκπαιδευτικά ιδρύματα
- προώθηση της φιλαναγνωσίας

Η βιβλιοθήκη ως επικοινωνιακό κέντρο.

Οι ενέργειες που προτείνονται είναι:

- προβολή του έργου που πραγματοποιεί η βιβλιοθήκη με την χρησιμοποίηση των κατάλληλων μέσων (αφίσα, διαδικτυακός τόπος, ενημερωτικά φυλλάδια)
- δημιουργία ομάδων ενασχόλησης κοινών ενδιαφερόντων και ανάπτυξης κοινωνικών δραστηριοτήτων
- δημιουργία χώρου συζητήσεων για ανταλλαγή ιδεών προτάσεων απόψεων για θέματα τοπικού ή/και γενικού ενδιαφέροντος
- ανάπτυξη δραστηριοτήτων ελεύθερου χρόνου
- διάχυση των παραπάνω υπηρεσιών μέσω παραρτημάτων και κινητών μονάδων
-

Η βιβλιοθήκη ως πνευματικό – πολιτιστικό κέντρο.

Προτεινόμενες ενέργειες:

- διοργάνωση δραστηριοτήτων πολιτιστικού περιεχομένου όπως εκθέσεις συναυλίες, συναντήσεις με συγγραφείς
- ανάπτυξη – διαχείριση βάσεων δεδομένων για την τοπική ιστορία
- ανάπτυξη – διαχείριση συλλογών τοπικού ενδιαφέροντος.
- μορφωτικές – εκδοτικές δραστηριότητες.
- ανάπτυξη – οργάνωση ψηφιακών συλλογών

Η βιβλιοθήκη ως κοινωνικό κεφάλαιο

Η έννοια του κοινωνικού κεφαλαίου εμπεριέχει:

- σημαντικές κοινωνικές διεργασίες και διαδικασίες
- άτυπα δίκτυα κοινωνικής υποστήριξης ειδικών πληθυσμιακών ομάδων
- ανάπτυξη φιλικών σχέσεων
- ανάπτυξη δεσμών και κωδικών καλής γειτονίας
- εμπέδωση εμπιστοσύνης μεταξύ ανθρώπων και δικτύων
- ανάπτυξη του εθελοντισμού και διοχέτευσή του σε ενέργειες που δεν υποστηρίζονται από την αγορά ή από το κράτος

Είναι αδιαμφισβήτητο γεγονός πως οι βιβλιοθήκες αποτελούν ένα σημαντικό παράγοντα ανάπτυξης του κοινωνικού κεφαλαίου μέσα από συνεργασίες και δίκτυα συνεργασιών με φορείς με απώτερο στόχο να δημιουργήσουν κοινωνίες οι οποίες θα χαρακτηρίζονται από ανεκτικότητα και αλληλοσεβασμό, κοινωνική συνοχή και ενεργή συμμετοχή του πολίτη στα κοινά καθώς μέσα από αυτές μπορούν να λειτουργήσουν όλα τα παραπάνω δίκτυα.

Η ανάπτυξη των Δημοτικών Βιβλιοθηκών με τη χρήση υψηλής ποιότητας υπηρεσιών πληροφόρησης συνδεδεμένων με τις τοπικές ανάγκες – ιδιαιτερότητες προϋποθέτει τη χάραξη μακροπρόθεσμων στρατηγικών και πολιτικών επιλογών μέσα σε ένα πλαίσιο σαφής και αποτελεσματικής δημοσιονομικής πολιτικής που θα εξασφαλίζει την επαρκή χρηματοδότηση των εκτελούμενων έργων – υπηρεσιών.

Ο ρόλος του βιβλιοθηκονόμου

Με δεδομένο το ρόλο τους ως μεσολαβητές ανάμεσα στο χρήστη οι βιβλιοθηκονόμοι θεωρούνται οι πλέον κατάλληλοι για:

- να ενθαρρύνουν την ύπαρξη μιας πολιτισμένης, δημοκρατικής κοινωνίας με την εξυπηρέτηση των αναγκών ολόκληρης της κοινότητας παρέχοντας ανοικτή πρόσβαση σε όλους
- να οικειοποιηθούν την έννοια του μαθησιακού οργανισμού και να μεταμορφώσουν τις βιβλιοθήκες σε «μαθησιακές βιβλιοθήκες»
- να καταπολεμούν τον κοινωνικό αποκλεισμό με την προσφορά ελκυστικών και ευχάριστων χώρων στους πολίτες

- να εξυπηρετούν τις ανάγκες των ειδικών ομάδων, όπως τα άτομα με ειδικές ανάγκες, τους έφηβους, τους ηλικιωμένους, τους άνεργους, κλπ
- να υποστηρίζουν την υιοθέτηση των υπηρεσιών της ηλεκτρονικής κυβέρνησης, της ηλεκτρονικής υγείας, του ηλεκτρονικού εμπορίου και της ηλεκτρονικής μάθησης με την παροχή συνεχούς, αντικειμενικής και φιλικής προς το χρήστη πρόσβασης, καθώς επίσης και με την εκπαίδευση στη χρήση των ηλεκτρονικών πηγών πληροφόρησης

Στο πλαίσιο της Διοικητικής Μεταρρύθμισης μια στρατηγική για τις Δημοτικές Βιβλιοθήκες πρέπει να περιλαμβάνει τον ρόλο τους και την λειτουργία τους στο πλαίσιο της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, την εξασφάλιση υποδομών με οριζόντιες δράσεις (Συλλογικός Κατάλογος, πιλοτικά προγράμματα, συνεργασίες) στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ.

Η συνεργασία με άλλες κατηγορίες βιβλιοθηκών αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση με την ανάπτυξη κοινών διαλειτουργικών υποδομών και συνεργατικών πρωτοβουλιών ώστε να υπάρξει αξιοποίηση της τεχνογνωσίας και να γεφυρωθεί το υφιστάμενο χάσμα.

Το παράδειγμα των Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών αποτελεί οδηγό για την μελλοντική πορεία των Δημοτικών Βιβλιοθηκών.

Η υιοθέτηση και η εφαρμογή κοινών αποδεκτών προτύπων - προδιαγραφών και η δημιουργία και διαχείριση πυλών δια βίου μάθησης και συστημάτων διαχείρισης εκπαιδευτικού περιεχομένου αποτελούν απαραίτητες συνιστώσες στην αναπτυξιακή τους πορεία.

Επιδιωκόμενος στόχος είναι η δημιουργία ενός ενιαίου πληροφοριακού ιστού που θα καθιστά προσβάσιμη την πληροφορία που διαθέτουν οι κατά τόπους βιβλιοθήκες πολλαπλασιάζοντας την ισχύ των πληροφοριών τους μέσα από τα πολλαπλά σημεία διανομής τους.

Οι Δημοτικές Βιβλιοθήκες ως κατεξοχήν φορείς της ελεύθερης – απεριόριστης πρόσβασης στη γνώση, τη σκέψη, την κουλτούρα, και τη δημοκρατία αποτελούν τους κοινωνούς για την εξασφάλιση της πρόσβασης στη γνώση και πληροφορία η οποία στοχεύει στη βελτίωση των συνθηκών ζωής και στην κάθε είδους εξέλιξη του ατόμου είτε είναι οικονομική, είτε είναι πολιτιστική ή ηθική.

Στην Ελλάδα υπάρχουν διοικητικά προβλήματα αφενός στα διάφορα πολιτιστικά ιδρύματα καθώς ανήκουν σε διαφορετικές υπηρεσίες όσον αφορά τον συντονισμό τους και την αποτελεσματικότητα των δράσεων τους.

Ειδικά όσον αφορά τις βιβλιοθήκες η διαμόρφωση μιας Εθνικής Πολιτικής, μέσα από ένα εθνικό φορέα βιβλιοθηκών όπου θα αναγνωρίζεται ο ρόλος και η σημασία των Δημοτικών Βιβλιοθηκών αποτελεί αναγκαιότητα.

Η ελληνική πολιτεία πρέπει να υλοποιήσει τον απαραίτητο σχεδιασμό ώστε μέσα από τη διαμόρφωση ενός οράματος, που θα περικλείει εμπνευσμένες συνεργατικές δράσεις, να μπορέσουν οι Δημοτικές Βιβλιοθήκες να υπερβούν τις δυσκολίες – αντιξοότητες και να λειτουργήσουν ως θεματοφύλακες του παρελθόντος, του παρόντος και του μέλλοντος.

Βιβλιογραφία

IFLA/UNESCO (2001), *The public library service*

Κορκίδη, Μ & Κωσταγιόλας Π. (2006), « Επιχειρησιακός σχεδιασμός για τις Δημοτικές Βιβλιοθήκες στην Ελλάδα».

Κομπολύτη Μ (2006), «Συνεργασίες Μουσείων, Αρχείων, Βιβλιοθηκών με σκοπό την δημιουργία κοινών καταλόγων. Εφαρμογές και προβληματισμοί».

Κυριακοπούλου Χ. (2008), «Δημοτικές Βιβλιοθήκες και τοπικές κοινωνίες».

Τσιμπόγλου Φ. (2008), « Η δυναμική των Δημοτικών Βιβλιοθηκών και ο ρόλος του ΥΠΕΣΔΑ»